

כח בתמוז תשפ"ב, 27.7.2022

גיליון מס' 813

פרשת מסעי

נוחלים אחדות

מאת חיימי הופנברג, שלפים

לקבלת דף פרשת שבוע בווצאפ (קבוצה שקטה) – לחצו כאן

בפרשת מסעי, ערב הכניסה לארץ, מופיעים גבולות ההתנחלות ורשימת אנשים שינחילו את הארץ, נציג מכל שבט שידאג לחלוקת הנחלות. כפי שמצוין בפסוקים, ראובן גד וחצי המנשה כבר לקחו את נחלתם ולכן נציגם שלהם לא מופיעים ברשימה. בדרך כלל ברשימות השבטים, במפקדים, במסעות וכדומה, יש סדר שחוזר על עצמו: בני לאה, בני רחל ובני השפחות. בהקשר הזה בולט המעמד הנמוך שהיה לשבטים בני השפחות שנמנים תמיד אחרונים ולא לפי סדר לידתם. בפרק ל"ד נזכרים אלעזר הכהן ויהושע בן נון בראש רשימת המנחילים:

אֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִנְחֲלוּ לָכֶם אֶת הָאָרֶץ אֲלֶעָזָר הַכֹּהֵן וַיהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון. וְנָשִׂיא אֶחָד נָשִׂיא אֶחָד מִמִּטָּה תִּקְחוּ לְנַחֵל אֶת הָאָרֶץ. וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לְמִטָּה יְהוּדָה כָּלָב בֶּן יִפְנֶה. וְלְמִטָּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן עֲמִיהוּד. לְמִטָּה בְּנֵימִן אֶלִידָד בֶּן כְּסִלּוֹן. וְלְמִטָּה בְּנֵי דָן נָשִׂיא בְּקִי בֶן יִגְלִי. לְבְנֵי יוֹסֵף לְמִטָּה בְּנֵי מְנַשֶׁה נָשִׂיא חַנִּיָּאל בֶּן אֶפַד. וְלְמִטָּה בְּנֵי אֶפְרַיִם נָשִׂיא קְמוּאֵל בֶּן שִׁפְטָן. וְלְמִטָּה בְּנֵי זְבוּלֹן נָשִׂיא אֶלִיצָפָן בֶּן פְּרֻנָה. וְלְמִטָּה בְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר נָשִׂיא פְּלִטְיָאל בֶּן עֶזֶן. וְלְמִטָּה בְּנֵי אָשֶׁר נָשִׂיא אַחִיהוּד בֶּן שְׁלֵמִי. וְלְמִטָּה בְּנֵי נַפְתָּלִי נָשִׂיא פְּדָהאֵל בֶּן עֲמִיהוּד (ל"ד, ט"ז-כ"ט)

יהושע הוא בהקשר זה, המנהיג הצבאי והרוחני ואלעזר הכהן המנהיג הדתי ואולי גם נציג שבט לוי בעניין של

חלוקת ערים ללוויים שמופיע מיד אחר כך. אחריהם נזכרים נציגי השבטים לפי הסדר הבא: יהודה, שמעון, בנימין, דן, יוסף: מנשה ואפרים, זבולון, יששכר, אשר ונפתלי. הסדר הזה שונה ומוזר. ראובן לא נזכר כי קיבל נחלתו בעבר הירדן, אז מתחילים עם יהודה ושמעון. לוי לא נזכר כי לא קיבל נחלה. אחריהם הייתי מצפה לשאר בני לאה, יששכר וזבולון, אבל פתאום מוזכר בנימין. ואם כבר הוזכר בנימין הייתי מצפה לצאצאי רחל, אפרים ומנשה אבל פתאום נזכר דן, מבני השפחות, ורק אחרי מנשה ואפרים. אחריהם בני לאה הנותרים יששכר וזבולון ולבסוף בני השפחות אשר ונפתלי. גד לא נזכר כי כאמור קיבל נחלתו בעבר הירדן.

אם כך, מה פשר הסדר הזה? אם נתבונן במפת הנחלות, נראה שהסדר הוא על פי מיקום הנחלות מדרום לצפון. בין שמעון ויהודה מוזכר קודם יהודה, שבט חשוב יותר שנציגו מוכר יותר: כלב בן יפונה (בפועל, שמעון נבלע בנחלת יהודה). אחריהם מופיע בנימין שנחלתו צמודה ליהודה מצפון ואז דן

שנחלתו ממערב לבנימין ("גוש דן", לפני ששבט דן הלך לחפש נחלה חילונית בצפון). הבאים בתור מנשה ואפרים כנחלת יוסף, צפונית להם זבולון ויששכר ואחרונים ברשימה הזו, שבטי הצפון אשר ונפתלי. למעשה גם את השבטים שנחלו בעבר הירדן מקובל לכוונת על פי נחלתם מדרום לצפון: ראובן, גד וחצי המנשה. החיבור המיוחד שלהם חורג מבקשתם לנחול בעבר הירדן במובן זה שראובן הוא בן לאה, גד מבני השפחות ומנשה מבני רחל, כך שהצרכים שלהם כאנשי מקנה לנחול בעבר הירדן גישרו על פני המעמדות והטינות הישנות.

הרשימה בעלת הסדר החריג יוצרת אוירה של עם אחד שעומד להתיישב בנחלתו, ללא הבדלים מעמדיים כמו במחנות במדבר. לאוירה הזו מוסיף הציווי על הפרשת ערי מקלט, שאינן ערים שבטיות, אלא משמשות את כל הנחלות במרחקים שווים פחות או יותר. לעומת זאת, פרשיית בנות צלפחד שחותמת את החומש, מדגישה את ההקפדה על שמירת הנחלות השבטיות. לאחר הכיבוש וההתנחלות, במשך מאות שנים, עד תקופת המלוכה, באמת התנהלו השבטים לעצמם ופחות כעם אחד. על פי המסורת רק בסוף תקופת השופטים, לאחר מעשה "פילגש בגבעה", הותרו השבטים לבוא זה בזה וזו אחת הסיבות לשמחה של ט"ו באב הבעל"ט.

חיימי הופנברג, מורה ומחנך מזה עשרים ושש שנים בבית הספר המשותף בשדה אליהו, בעל תואר שני בתורה שבעל פה. משמש כיום כמורה לחינוך מיוחד. חיימי הוא תושב שלפים – שכונת הרחבה משותפת לשלוחות ורשפים.

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש להירשם בקישור: <https://forms.gle/bzbZhmBafTeQLY3k6>
תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: amudim@kdati.org.il